

Ненад Антонијевић
Музеј жртава геноцида

**МИЛОРАД БЕЛИЋ, ЖРТВЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА ИЗ
ВАЉЕВСКЕ ОПШТИНЕ, ПРИПАДНИЦИ ПОРАЖЕНИХ
ФОРМАЦИЈА, СТРЕЉАНИ, НЕСТАЛИ**

Музеј геноцида, Београд 2018, стр. 155.

Књига историчара Милорада Белића (рођен 1954. године) из Ваљева, „Жртве Другог светског рата из ваљевске општине, Припадници поражених формација, стрељани, нестали“, представља још једно издање Музеја жртава геноцида, у оквиру издавачке политике Музеја, која инсистира на издањима, која садрже као истраживачки резултат пописе жртава српског народа у 20. веку, у овом случају у Другом светском рату, нарочито на крају рата. У питању су већином подаци о страдалим припадницима поражених војних формација, члановима њихових породица и другим грађанима, чија је једина кривица била другачија идеолошка опредељеност од победничке, у грађанском рату између Срба.

Аутор, Милорад Белић, истраживањем је прикупио и навео са подручја ваљевске општине 1054 имена жртава и још 280 имена жртава са других подручја која су страдала у Ваљеву. Рукопис је

рађен према методологији научне историографије, навођени су историјски извори, а различити подаци о истој жртви су проверавани.

Од укупно 1054 жртве, које је именом и презименом утврдио Милорад Белић, у свом истраживачком подухвату, 169 је страдало у међусобним окршајима, 358 жртава је страдало у партизанским стрељањима у последњим месецима рата и 65 у периоду 1941–1943, а 125 лица се води као убијени или погинули без ближих података о начину страдања. Од стране Љотићеваца убијено је 10 особа, а од припадника ЈВуО 17 лица. У попису жртава налази се и 49 жена. Од стране немачких окупатора убијено је 150 лица. У рату је нестало 162. Највише ратних жртава је било у последње две године рата: 368 у 1944. и 129 у 1945. години. Након завршетка рата, 1946. и касније убијена су 33 лица. Прве ратне, 1941. године утврђено је страдање 143 особе,

1942. 81, а током 1943. исти број. За 57 лица није утврђено када и где су погинули.

У рукопису су наведене тешкоће у утврђивању поузданих података о страдању припадника ЈВуО у последњим месецима рата, нарочито припадника Ђачког батаљона Марка Котарца. Такође су постојале велике тешкоће у утврђивању страдања добровољаца Првог пука СДК, који су страдали крајем маја и почетком јуна 1945. године.

Аутор је у поглављу под називом „Осврт на досадашње податке и литературу“ (странице 7–17), навео кроз различите примере тежак задатак који се налазио пред њим, као и разне методолошке проблеме и недоумице на које је наилазио приликом истраживања, а које је требало разрешити. Наглашена је велика важност у раду на утврђивању броја жртава „Комисије за тајне гробнице убијених после 12. септембра 1944. године“, која се бавила само жртвама ликвидација, које је победничка страна вршила у последњим месецима рата и након његовог завршетка. Наведено је да за Ваљево не постоји књига на овај начин стрељаних лица. Такође је истакнут значај Матичних књига умрлих, као историјског извора за истраживање, које садрже поред биографских података и датум, место и узрок смрти. Ове податке су уносили локални свештеници СПЦ.

Спискови жртава са позивањем на изворе налазе се на стра-

нама 25–110. Они представљају највећи део рукописа и праву ризницу података, а што је веома важно Милорад Белић је за сваку жртву наводио историјски извор и начин утврђивања података.

У завршном поглављу, на странама 111–114, представљени су збирни подаци о попису жртава са две прегледне табеле. Једна табела представља попис жртава по општинама, а друга број жртава према формацијској припадности – статусу (цивили, Југословенска војска у отаџбини, Српски добљовољачки корпус, Српска државна стража, четници Косте Пећанца, страдали у логорима и затворима, припадници бивше југословенске војске, дезертери из Југословенске Армије).

Аутор је нагласио да је током Другог светског рата постојала другачија административно – територијална организација. Ваљево је према извештају Начелства среза ваљевског, од 26. августа 1941. имало око 11.000 становника, док је у припадајућих 13 општина (Бранковина, Грабовица, Дивци, Драчић, Јовања, Котешница, Лесковице, Лелић, В. Лозница, Лукавац, Попучке, Петница и Ребељ), живело још око 37.000 људи.

Милорад Белић је уз податке о броју жртава које је утврдио, навео и бројеве жртава из књиге: Споменица палим борцима и жртвама фашистичког терора у општини Ваљево 1941. – 1945. која је објављена у Ваљеву 1995. године. Ову књигу су објавили Међуопштински историјски архив у

Ваљеву и општинска организација СУБНОР–а, а бројеви жртава у њој су највећим делом засновани на књизи Александра Јевтића: „Учешће сељака ваљевске општине у народноослободилачком рату“. Јевтићева књига објављена је у Ваљеву 1986. године.

Изузетно квалитетан ауторов избор документарних фотографија и факсимила архивских докумената налази се на странама 117–146.

Подаци о изворима и литератури налази се на странама 147 – 151. Истраживања су обављена у Архиву Србије (Фонд БИА), у Војном архиву (Уписник и регистар осуђених лица), у неколико збирки и фондова Међуопштинског историјског архива Ваљево, у Државној комисији за тајне гробнице убијених после 12. септембра 1944. Прегледане су Матичне књиге умрлих са подручја ваљевске општине. Истраживана су градска и сеоска гробља. Аутор је прикупљао податке и од неколико десетина сведока.

Рецензенти књиге су историчар др Срђан Цветковић, виши научни сарадник из Института за савремену историју из Београда и др Драган Цветковић, музејски саветник из Музеја жртава геноцида из Београда, који је и шеф музејског пројекта Ревизије Пописа жртава Другог светског рата из 1964. године.

Аутору су велику помоћ приликом истраживања пружили др Срђан Цветковић, Међуопштински историјски архив у Ваљеву и Матична библиотека у Ваљеву. За израду књиге заслужна је штампарија „Топаловић“ из Ваљева.

Књигу су у највећем обиму финансијски помогли Град Ваљево и Музеј жртава геноцида из Београда.

Један од рецензената књиге историчар др Срђан Цветковић, навео је између осталог и следеће речи о квалитету овог значајног издања: „Ретка су истраживања и пописи као овај који покушавају да превазиђу идеолошке поделе и направе јединствену базу података свих жртава“.

Верујемо да ће овај рукопис допринети, ако не престанку, а оно бар смањивању идеолошких подела међу Србима.

Књига историчара Милорада Белића представљаће вредан научни прилог на реализацији циљева и задатака Музеја жртава геноцида, приликом утврђивања броја и имена жртава српског народа у 20. веку, као и још један незаобилазан наслов српске научне историографије у библиографији историје српског народа, нарочито његовог страдања у Другом светском рату, приликом будућих истраживања и писања.